ÆNDRINGER I DEN ØKONOMISKE POLITIK I SOVJETUNIONEN[1]

Både i Sovjetunionen og i de øvrige østeuropæiske lande skete der i løbet af 1953 en betydningsfuld ændring i den økonomiske politik, hvormed man gik over til at lægge væsentlig større vægt på befolkningens forsyning med forbrugsvarer, end tilfældet har været i de foregående år. Hermed er bl. a. landbrugets problemer kommet til at indtage en mere fremskudt plads. I det følgende vil der blive givet en kort fremstilling af udviklingen i Sovjetunionen; i et senere hefte af „Økonomi og Politik" vil der fremkomme en tilsvarende redegørelse for de øvrige østeuropæiske landes politik.

Sovjetunionens industriproduktion.

I årene efter krigen har den sovjetrussiske industriproduktion været i stadig vækst; fra 1946 til 1950 steg produktionsomfanget på dette område år for år med mere end 20 % eller med i alt 130 % i løbet af 4 år. Sandsynligvis gav den benyttede beregningsmetode i dette tidsrum et noget overdrevent billede af fremskridtstempoet[2]; men at væksten har været endog meget betydelig, kan ikke betvivles. I de følgende 3 år har fremgangen andraget henholdsvis 16 %, 13 % og 11 %, hvorved produktionen i 1953 nåede op på 144–45 % af 1950-niveauet. Nedgangen i de registrerede stigningsprocenter skyldes nok i nogen grad ændringer i vægtfordelingen mellem de forskellige industrier ved indeksberegningen. Men den er sikkert også udtryk for en realitet, idet man ikke kunne vente, at fremgangen relativt set kunne vedblive at være den samme som i de første efterkrigsår, hvor en betydelig vækst kunne opnås efter forholdsvis lidet omfattende istandsættelser af delvis ødelagte produktionsanlæg.

Hovedvægten lå –navnlig i den første del af perioden – på *fremstillingen af produktionsmidler*. I 1950 var produktionen af disse godt dobbelt så høj som i 1940, medens forbrugsgodefremstillingen inden for industrien kun var øget med 23 % i sammenligning med 1940. Da produktionen af forbrugsvarer formentlig i 1946 var reduceret forholdsvis langt stærkere sammenlignet med 1940 end produktionsmiddelfremstillingen, har forskellen i stigningstempo fra 1946 til 1950 dog været væsentligt mindre end angivet ved disse tal.

Fra 1950 til 1953 var produktionsfremgangen inden for produktionsmiddel-

[1] Nærværende fremstilling bygger i det væsentlige på „Economic Survey of Europe in 1953", Geneve 1954. Udgivet af F.N.s økonomiske kommission for Europa (ECE).

[2] Se herom „Økonomi og Politik", 1951, hefte 4, s. 270.

og forbrugsgodeindustri henholdsvis 46 % og 40 %, og efter planerne skulle man i 1955 nå op på 180 %, respektive 165 % af 1950-niveauet. Trods en relativ formindskelse af forskellen i fremskridtstempo var det således stadig produktionsmiddelfremstillingen, der indtog førstepladsen.

I nedenstående tabel gives en oversigt over produktionen af nogle vigtige varer inden for produktionsmiddelsektoren.

Fremstilling af forskellige produktionsmidler.

	Kul (mill. tons)	Råolie (mill. tons)	Elektrisk kraft (milld. kwt.)	Råstål (mill. tons)	Cement (mill. tons)	Maskinindustri (1950 = 100)	Kemiske produkter (1950 = 100)
1937	127	28.5	36.4	17.7	5.5	–	–
1940	166	31.0	48.3	18.3	5.8	–	–
1946	162	21.8	49.5	13.3	3.3	–	–
1950	260	37.8	90.3	27.3	10.3	100	100
1951	281	42.3	103.0	31.4	12.3	–	–
1952	301	47.4	116.4	34.5	14.1	140	–
1953[1]	320	52.0	133.0	38.0	16.0	165	167
1954 (plan)	345	–	157.0	41.2	–	–	–
1955 (plan)	372	69.9	162.5	44.2	22.7	200	200[2]
Procentvis stigning							
1946–50	60	73	82	105	212	–	–
1950–53	23	38	47	39	55	65	67

[1] Tallene for 1953 hidrører fra planen for dette år, om hvilken det summarisk er oplyst, at den er blevet nået.
[2] Med tilnærmelse.

Som man ser, er den procentvise stigning 1946–50 for de fleste af de anførte varegrupper noget mindre end for industrien som helhed. Dette må antagelig delvis forklares ved, at produktionen på en række andre områder, der var blevet negligeret under krigen, er steget så meget desto stærkere. Som eksempler herpå kan nævnes, at sæbeproduktionen 3-dobledes i denne periode, produktionen af læderfodtøj steg med godt 160 %, fremstillingen af vegetabilske olier med noget lignende og sukkerproduktionen med over 400 %. Tekstilfremstillingen forøgedes omtrent i samme takt som industriproduktionen som helhed. En del af forklaringen på divergencen mellem indekstallene og de anførte mængdetal ligger dog sikkert i det anførte forhold vedrørende beregningsmetoderne.

Den omtalte meget stærke fremgang i fremstillingen af produktionsmidler har muliggjort en betydelig *udvidelse af Sovjetunionens kapitalapparat,* hvilket atter danner den nødvendige forudsætning for en fortsættelse af produktionsfremgangen. Selv om man i fremtiden ofrer en større del af produktionskapaciteten på direkte fremstilling af forbrugsvarer, vil det derfor være muligt at fortsætte udbygningen af realkapitalen, omend måske i et noget langsommere relativt tempo end hidtil. Dette er en del af baggrunden for den ændrede økonomiske politik.

Landbrugsproduktionen.

Inden for landbruget har produktionsudviklingen været langt mindre tilfredsstillende. I 1950 var det *tilsåede areal* mindre end før krigen (inden for Sovjetunionens nuværende landområde), og endnu i 1953 var kornarealerne kun af samme størrelse som i 1940, medens der var tale om en vis udvidelse af de arealer, som er udlagt til industrielle afgrøder og en ret væsentlig forøgelse af arealer med foderafgrøder. Derimod var det *gennemsnitlige udbytte pr. ha* i 1950 for de fleste afgrøders vedkommende noget højere end før krigen, og det samlede høstudbytte blev derfor trods alt lidt større end i 1940. I de følgende år synes der ikke at være sket større forandringer i produktionen pr. ha. Som eksempler på det nuværende produktionsniveau sammenlignet med førkrigsniveauet kan følgende tal anføres:

Høstudbytte.
(mill. tons)

	1940	1950	1953	1955[1] (plan)	Stigning 1940-53
Korn	118.8	125.2	131.0[2]	182.0	10 %
heraf hvede ...	40.6	46.8	60.1[2]	74.9	48 %
Sukkerroer	21.0	23.5	32.6	39.4	55 %
Bomuld	2.7	3.8	4.0[3]	6.0	48 %
Grovfoder	105.0	130.0	171.0[4]	278.0	63 %

[1] Gennemsnit af maksimums- og minimumstal.
[2] 1952. [3] 1951. [4] Skøn foretaget af ECE's sekretariat.

For den *animalske produktion* gælder det, at selve grundlaget, husdyrbestanden, trods kraftig vækst siden 1945, i det store og hele kun har nået førkrigsniveauet. I 1952 skete der endog en tilbagegang i kvægbesætningerne, dels som følge af fodermangel, dels på grund af store slagtninger med henblik på opretholdelse af byernes kødforsyninger.

Foretager man en sammenligning med endnu tidligere tidspunkter, finder man, at der på næsten alle områder er tale om en nedgang i forhold til tiden, umiddelbart før kollektiviseringspolitikken først i 1930'erne tog sin begyndelse. Groft taget er antallet af husdyr i Sovjetunionen nu omtrent det samme som i 1916, medens befolkningstallet er vokset stærkt. Noget andet er naturligvis, at

Sovjetunionens husdyrbestand.
(mill. stk. ved årets begyndelse)

	1916	1928	1941	1945	1951	1952	1953	1954[1] (revideret plan)	1956[2] (oprindelig plan)
Kvæg	58.4	66.8	54.5	45.3	57.2	58.8	56.6	65.9	68.0
heraf køer ...	28.8	33.2	27.8	–	24.2	24.8	24.3	29.2	–
Svin	23.0	27.7	27.5	3.4	24.1	26.7	28.5	34.5	35.6
Får og geder	96.3	114.6	91.6	56.0	99.0	107.5	109.9	144.4	159.4
Heste	38.2	36.1	21.0	9.1	13.7	14.6	15.3	–	15.2

[1] Bestand pr. 1.10. [2] Gennemsnit af maksimums- og minimumstal.

gennemsnitsudbyttet pr. dyr nu ligger adskilligt højere. Hovedtrækkene i husdyrbestandens udvikling fremgår af omstående tabel.

Den nye linie i politikken over for forbrugerne.

Den omstændighed, at de sovjetrussiske ledere i årene efter krigen har lagt hovedvægten på udvidelse af produktionsapparatet, er ikke ensbetydende med, at forbruget har været holdt uforandret. Som det fremgår af det foregående er fremstillingen af forbrugsvarer også vokset, blot i et langsommere tempo end produktionen af realkapital. De forøgede forsyninger af konsumgoder er blevet stillet til befolkningens rådighed gennem gradvis *nedsættelse af omsætningsafgifterne* (der er langt den største post på statsbudgettets indtægtsside) og ved *reduktion af beskatningen af landbruget*. Disse reduktioner er for størstedelens vedkommende sket en gang årligt, nærmere betegnet omkring d. 1. april. Pengeindkomstens niveau er derimod i det store og hele blevet opretholdt uforandret siden pengeombytningen i 1947.

Omsætningsafgifternes store betydning betragtes som et vigtigt instrument til at kanalisere forbrugernes efterspørgsel ind på områder, hvor det er umuligt at tilfredsstille dem; ved at nedsætte afgifterne på varer, af hvilke der kan fremskaffes et stort udbud, samtidig med at afgifter på andre varegrupper opretholdes (evt. om fornødent forhøjes), tilskynder man forbrugerne til at rette deres købekraft mod områder, hvor den kan imødekommes. Der kan dog være grund til at nævne, at nogen fuldstændig kontrol med efterspørgselens fordeling mellem varer ikke kan opnås ad denne vej, idet man kan risikere, at fx. en prisnedsættelse på 20 % for en bestemt vare kun fører til en stigning i den indkøbte mængde på 10 %, hvorved der bliver et større beløb tilovers til køb af andre ting.

I begyndelsen af 1953 indledtes imidlertid en *mere radikal kurs i forbrugspolitikken*. Fra ledende politisk hold blev det med stigende styrke fremhævet, at det både var nødvendigt og – på baggrund af de foregående års hurtige opbygning af produktionsapparat – muligt at forbedre den almindelige levefod i et væsentlig højere tempo end det, man hidtil havde regnet med under den 5. femårsplan (for perioden 1950–55).

Det første konkrete udtryk for den nye politik kom til orde i *de årlige prisnedsættelser* i april, der i *1953* var betydeligt større end i de to foregående år; de anslås at have forøget forbrugernes købekraft med ca. 12 % (svarende til 46 milld. rubler). Hertil kom, at det årlige statslån, hvis størrelse meddeles på samme tid, blev mere end halveret i forhold til 1952. Senere opnåede landbrugerne visse forbedringer i deres indtægtes ved salg til staten; det drejer sig om i alt 14 milld. rubler (jvf. nedenfor). På trods af, at visse lokale skatter er steget, og på trods af større investeringer på de individuelt drevne lodder i landbruget, regnedes med, at *forbrugernes disponible købekraft* gik op med omkring en sjettedel. Som følge heraf skete der en stigning i detailomsætningen (målt i faste priser) på ca. 15 %.

Imidlertid har den løbende tilgang *af forbrugsvarer fra produktionen* næppe kunnet udvides nævneværdigt i årets løb ud over, hvad der allerede tidligere

var planlagt, idet en produktionsomlægning først efter nogen tids forløb vil give sig udslag i fremkomsten af større varemængder. Forbrugsstigningen må derfor i første række være blevet dækket gennem *nedbringelse af varelagrene.* Hertil kom også *større import,* især fra andre østeuropæiske lande, men også fra den vestlige verden; importen herfra er til dels blevet betalt ved et betydeligt salg af guld, navnlig til England. Endelig muliggjorde en god høst en vis stigning i forbruget af fødevarer.

I *1954* har den traditionelle prisnedsættelse i april været adskilligt mere beskeden end året før; den anslås at ville forøge forbrugerens købekraft med 20 milld. rubler eller med omkring 6 %. Dette forhold har formentlig sin forklaring i, at det stadig ikke har været muligt at forøge den løbende produktion af færdige forbrugsvarer i større omfang, og i at det heller ikke lader sig gøre at gennemføre væsentlige yderligere lagerreduktioner. Det er karakteristisk, at priserne på de vigtigste landbrugsvarer med få undtagelser (brød, te og salt) ikke er blevet rørt; den stigning i landbrugsproduktionen, som skal muliggøre en mere almindelig reduktion af priserne på dette felt, må nødvendigvis tage sin tid. De væsentligste prisnedsættelser vedrører fodtøj og beklædning, hvor produktionen åbenbart har kunnet udvides forholdsvis stærkt. De fleste tekstilvarer er blevet sat ned med fra 7 % til 20 %.

Ændringer i planerne for produktionen af forbrugsvarer.

I omstående tabel er for en række forbrugsvarer angivet den planlagte produktion, dels ifølge den oprindelige plan fra 1955 (det sidste år af den løbende femårsplan), dels ifølge de planrevisioner, der er fremkommet i løbet af 1953. Endvidere er anført de seneste foreliggende faktiske produktionstal.

Som man ser, er der tale om meget væsentlige *forskelle i planrevisionernes relative betydning.* Langt de største forekommer inden for de *industrigrene, som både fremstiller produktionsmidler, og varige konsumgoder,* og hvor råstofferne (for en stor del metaller) i det væsentligste stammer fra andre del af den industrielle sektor. Her kræves der blot en forholdsvis enkel omstilling af produktionsprocessen for at opnå en betydelig relativ forøgelse af forbrugsvareproduktionen, og denne udvidelse kan antagelig ske uden at gribe alt for voldsomt ind i fremstillingen af produktionsmidler, idet forbrugsvarernes andel af den samlede produktion i disse industrigrene er ret ringe. Ganske vist kender man ikke denne andels nøjagtige størrelse; men man ved, at forbrugsvarernes andel af den samlede industriproduktion andrager ca. 30 %, og inden for de metalforbrugende industrier må andelen være væsentligt mindre. Det kan også nævnes, at den nu planlagte stigning i forsyningen med varige forbrugsgoder til 1955 anslås at ville kræve et forbrug af råstål på ca. 1½ mill. tons mere end i 1950. I samme periode skal produktionen af råstål ifølge planerne være steget med 17 mill. tons. Sovjetunionen skulle derfor være i stand til fortsat at anvende en voksende mængde stål (og andre materialer) til investerings- og militære formål.

For så vidt angår *fødevare- og beklædningsindustrierne,* hvis produkter udgør

den vigtigste del af forbruget, er de foretagne revisioner af planerne derimod af forholdsvis ringe størrelse.

	1952 (faktiske tal)	1955 (oprindelig plan	1954 (reviderede planer)	1955 (reviderede planer)	1956 (reviderede planer)	Procentvis forandring fra oprindelig til revideret plan for 1955
Bomuldsvarer (mill. meter)	4933	6142	5549	6267	6485	+ 2
Uldvarer („)	204	257	242	271	334	+ 5
Konfektioneret beklædning (milld. rubler i 1952-priser)	36.6	51.7	44.0	51.8	64.5	0
Lædersko (mill. par)	270	318	267	318	349	0
Symaskiner (1000 stk.)	780	1176	1135	2615	2890	+122
Radio- og fjernsynsapparater (1000 stk.) ..	1330	2160	3186	4527	4400	+110
Køleskabe (1000 stk.)	50	250	207	330	–	+ 32
Fødevareindustri ialt (1950 = 100)	127	171	–	185	–	+ 8
heraf kødvarer (1000 tons)	1632	2433	2180	2550	3000	+ 5
smør („)	352	550	476	560	650	+ 2
ost („)	67	112	97	135	160	+ 21
margarine („)	248	350	390	450	510	+ 29
sukker („)	3373	4500	4300	4800	5300	+ 7
øl (mill. liter)	1590	2240	2100	2320	–	+ 4

Ganske vist er der tale om betydelige forøgelser i sammenligning med det nuværende produktionsniveau; men absolut set er selv de nye mål ret beskedne. Der er i denne forbindelse grund til at nævne, at stigningen i den industrielle fødevareproduktion – såvel den allerede stedfundne som den nu planlagte – er vanskelig at vurdere idet en stadigt voksende andel af fødevareforsyningerne passerer de statslige og kooperative virksomheder i stedet for at gå direkte fra producent til forbruger.

Årsagen til de relativt beskedne forbedringer på disse felter er åbenbart, at det her ikke er muligt at opnå en produktionsudvidelse ved at gøre indhug på fremstillingen af produktionsmidler. *Råstofferne må her i det væsentlige komme fra landbruget,* og det bliver således i sidste instans fremskridtene inden for dette, der kommer til at bestemme, hvor hurtigt forbrugsvareforsyningen kan forøges.

Forinden der gives en fremstilling af de planer, der er udarbejdet for landbrugsproduktionens vedkommende, kan der dog være anledning til at pege på, at der åbenbart nu lægges langt større vægt på at *opfylde planerne inden for forbrugsvaresektoren.* I mange tilfælde har det hidtil været sådan, at konsumgodeindustriens behov for materialer, kraftforsyning, transport, teknisk bistand etc. ubetinget blev tilsidesat, når de kom i konflikt med kapitalgodeindustriernes krav. Opfyldelse eller overskridelse af disse sidste industriers planer har haft absolut prioritet. At dømme efter de dekreter og udtalelser, som er fremkommet i det sidste årstid, vil dette forhold nu blive ændret til gunst for forbrugsvarefremstillingen.

Tilsvarende ser det ud til, at de bestemmende kredse i langt højere grad end hidtil er begyndt at interessere sig for *effektiviteten inden for forbrugsgodeproduktionen*. Således er der rejst kritik af den høje spildprocent inden for disse industrier, et forhold, der vel tidligere har været kritiseret, men næsten udelukkende i relation til produktionsmiddelfremstillingen. Også spørgsmålet om revision af aflønningsmetoderne med henblik på fremme af effektiviteten er blevet taget op til behandling. Yderligere kan det nævnes, at forbrugsgodeindustriernes ledere i flere tilfælde er blevet angrebet for at have søgt at opfylde deres produktionsplaner ved at lægge unormalt stor vægt på fremstillingen af varer, for hvilke der er stor forskel mellem fremstillingsomkostning og salgspris. Sådan kritik plejer gerne i Sovjetunionen at være varsel om forestående reformer. Endelig kan det fremhæves, at der også er planlagt betydelige fremskridt inden for *varefordelingssystemet* gennem oprettelse af nye butikker og restauranter samt gennem lønreformer og andre foranstaltninger, der skal tilskynde til bedre betjening.

Foranstaltninger til fremme af landbrugsproduktionen.

Som omtalt foran er landbrugsproduktionen kun steget forholdsvis lidt i sammenligning med førkrigsniveauet. I den løbende femårsplan er der for 1950–55 planlagt en stigning i kornproduktionen på 40–50 %, noget større stigninger for industrielle afgrøder og en fordobling af grovfoderproduktionen. Husdyrbestanden skulle udvides med 20 % for kvægets nedkommende, 50 % for svin og 60 % for får og geder. Når korn- og foderproduktionens planlagte stigning er så betydelig sammenlignet med husdyrbestandens, skyldes det antagelig behovet for en væsentlig forbedring af fodringsstandarden.

Der er ikke fremkommet meddelelser om ændringer i disse planer; men de dispositioner, der er blevet truffet vedrørende landbruget, kunne tyde på, at man lægger særlig vægt på at forøge og forbedre forsyningen med animalske produkter, frugt og grøntsager.

De pågældende foranstaltninger falder iøvrigt i fire hovedgrupper: investeringer i landbrugskapital, reformering af planlægningsmetoderne, ændringer i prispolitikken over for landbruget og ændringer i indstillingen over for privat produktion af landbrugsvarer.

Investeringer i landbruget.

Den vigtigste del af investeringerne består i den allerede omtalte *udvidelse af husdyrbestanden* og *foranstaltninger til støtte herfor*. Foruden udvidelsen af foderproduktionen kan nævnes forbedring af opbevaringsforholdene for høsten, opførelse af bedre stalde for at mindske sygelighed og epidemier blandt dyrene, samt investering i vandforsyningsmateriel på 50.000 kollektive brug, svarende til ca. halvdelen af det samlede antal.

Maskinindustrien har endvidere fået pålagt nye opgaver med hensyn til levering af landbrugsmaskineri; men selv om man således stadig søger at fremme *mekaniseringen*, er der dog også tegn på, at der er sket en vis revision

af opfattelsen vedrørende *hesteholdet*. Det er blevet fremhævet, at der – selv under optimal mekanisering – er adskillige opgaver, som mest økonomisk kan løses ved hjælp af heste.

For adskillige af de omtalte planer gælder det, at de har haft forgængere med næsten samme indhold, som imidlertid ikke er blevet ført igennem på grund af det foran berørte forhold, at industriens – særlig den tunge industris – krav næsten på alle områder indtog en fortrinsstilling ved tildelingen af knappe materialer m. v. Med den ændrede indstilling til de forskellige produktionsgrenes indbyrdes betydning skulle der imidlertid være større udsigt til, at planerne denne gang bliver til virkelighed.

Administrativ rationalisering.

Hidtil har et betydeligt antal landbrugsfagligt uddannede specialister været beskæftiget ved indsamling og bearbejdning af statistisk materiale og ved udformningen og administrationen af de meget detaillerede planer. Det er nu meningen at forenkle dette arbejde væsentligt, hvilket dels vil frigøre specialister til arbejde direkte på de enkelte brug, dels vel tillade større smidighed i planernes tilpasning til lokale forhold.

Prispolitikken over for landbruget.

De sovjetrussiske kollektivbrug er forpligtede til at *levere en del af deres produktion til staten til ganske lave priser,* der ikke dækker grænseomkostningerne. Differencen mellem omkostninger og pris kan opfattes som en art *skat* på landbrugsproduktionen; da de obligatoriske leverancer udgør faste mængder, der har første prioritet i produktionen, kommer skatten til at hvile relativt tungest på de brug, der kun formår at frembringe en ringe totalproduktion.

Den resterende del af produktionen (ud over eget forbrug) kan kollektivbrugerne *sælge* enten *til staten* i henhold til særlig kontrakt eller *på det frie marked.* I princippet er brugene ikke tvunget til at sælge på kontrakt til staten, hvis prisen ikke er tilfredsstillende; men faktisk vil staten ofte være den eneste mulige aftager, simpelthen fordi der er for langt til det nærmeste større marked. Også på det frie marked øver staten indflydelse, idet kollektivbrugene normalt ikke kan opnå priser, der overstiger de priser (incl. omsætningsafgift), som staten tager for tilsvarende produkter ved salg til forbrugere i byerne.

Staten har således adskillige muligheder for at *påvirke landbrugets nettoindtægter.* Den gennemsnitlige salgspris for kollektivbrugenes produkter kan ændres dels gennem forhøjelse eller nedsættelse af de tvungne leverancer, dels ved at variere de priser, der betales henholdsvis for obligatoriske og kontraktmæssige leverancer, dels endelig ved ændring i forbrugerpriserne og dermed i kollektivbrugenes fortjenstmargin på det frie marked. Staten er dog ikke ganske frit stillet ved fastsættelsen af forbrugerpriserne, idet den må tage hensyn til afsætningsforholdene, hvis den vil undgå at komme til at ligge med usolgte lagre (ved for høje priser) eller at være ud af stand til at imødekomme efterspørgselen (ved for lave priser). Gennem forskelsbehandling af forskellige land-

brugsprodukter kan man endvidere *dirigere produktionen* i den retning, man måtte ønske.

Disse muligheder udnyttedes i 1953 til at forøge landbrugets indkomster betydeligt; for kalenderåret 1953 er stigningen (incl. visse andre skattelempelser, jvf. næste afsnit) anslået til 13.6 milld rubler, for et fuldt år til ca. 20 milld. Det er væsentlig lempelserne inden for de tre varegrupper okse- og fårekød, flæsk og svinekød samt mælk og mælkeprodukter, der har bidraget til denne indkomstforøgelse. Den kan formentlig til dels opfattes som et sidestykke til de betydelige nedsættelser af omsætningsafgifterne, der må antages at komme bybefolkningen til gode i langt højere grad end landbefolkningen, om ikke af anden grund så fordi denne ikke skal købe fødevarer gennem de statslige og kooperative butikker og derfor ikke få nogen gavn af prisnedsættelser på dette område. Om det også har været hensigten ad denne vej at tilskynde til produktionsudvidelse i landbruget, er måske mere tvivlsomt, idet man næppe kan regne det for givet, at større totalindkomster vil virke i denne retning. Det afgørende må være, hvilken merindtægt der kan opnås ved en produktionsudvidelse; og i denne henseende er der snarest sket en forringelse, idet de lavere forbrugerpriser i statens butikker også har reduceret de frie markedspriser, som landbrugerne kan opnå. Derimod kan den gunstige behandling af animalske produkter tænkes at tilskynde landbrugerne til at lægge større vægt på denne del af produktionen.

Behandlingen af private lodder.

Medens der praktisk talt ikke findes flere egentlige private landbrug i Sovjetunionen (i hvert fald ikke inden for førkrigsområdet), dyrkes en del af jorden dog stadig for privat regning, nemlig af deltagere i kollektivbrug samt af statsfunktionærer, der driver *landbrug i mindre skala på private lodder* i tilgift til deres øvrige beskæftigelse. Produktionen på disse private arealer bidrager stadig med i det mindste 15 % til den ikke-landbrugende befolknings forsyning med fødevarer.

Hidtil har statens behandling af disse individuelt drevne lodder været temmelig hårdhændet, idet de har været belagt med meget *høje og stigende skatter,* der tilmed var således indrettet, at de afskrækkede fra mere intensiv udnyttelse. Følgen var bl. a., at der ikke skete forbedringer på disse arealer, og i mange tilfælde opgav brugerne deres (beskedne) husdyrhold eller endog den private drift som helhed.

Uden at ændre sin principielle holdning til kollektiviseringen, har regeringen i 1953 givet visse *indrømmelser til den private landbrugsproduktion.* Dels reduceres skatteniveauet betydeligt (med 60 % i et fuldt år), dels gøres skattens højde uafhængig af jordens anvendelse, således at forbedringer i driften fuldt ud kommer brugeren til gode. Tilmed kan der gives skattelettelser til brugere, der ikke har en ko, men ønsker at anskaffe en. På den anden side sikrer man sig mod at friste brugerne til at forsømme arbejdet på kollektivbruget ved at forhøje beskatningen, hvis dette arbejde ikke udføres tilfredsstillende, eller hvis

der er (voksne) medlemmer af husstanden, der overhovedet ikke deltager i kollektivbrugets drift.

Udsigterne for landbrugsproduktionens udvidelse.

ECE-rapporten giver i sit sidste afsnit udtryk for nogen *tvivl med hensyn til, om det vil være muligt at opnå de forventede fremskridt* i produktionen, specielt for så vidt angår animalske frembringelser. I betragtning af, at kobestanden ved begyndelsen af 1953 var 2 % lavere end året før, anses det således for overoptimistisk at regne med en 20 % stigning i mælkeproduktionen både i 1953 og i 1954. Forudsætningen må være en stærk stigning i udbyttet pr. malkeko, og selv om større foderforsyninger og forbedrede kvægracer kan bidrage stærkt til at forhøje gennemsnitsydelsen (der på kollektivbrugene ligger langt lavere end på statsbrugene) forekommer det lidet sandsynligt, at resultaterne skulle kunne opnås så hurtigt som forudsat.

Der synes også at være en modsigelse mellem den planlagte udvikling af kødforsyningerne og den forventede vækst i besætningerne. I 1952 kunne kødforsyningerne kun opretholdes ved unormalt store slagtninger, der bevirkede et fald i kvægbesætningerne på 2.2 mill. stk. Ikke desto mindre regnedes der for 1953 med en stigning på 12 % i leverancerne af kød og flæsk til staten og fra 1953 til 1954 med en yderligere forøgelse på 22 %. Dette samtidig med en betydelig vækst i besætningerne, jvf. tabellen foran, s. 337. Selv om hovedparten af tilvæksten i kødforsyningerne forudsattes at komme fra svinebestanden, er det vanskeligt at forlige disse to udviklingslinier med hinanden.

6.5.1954.
P.W.